

שיחות אל־יעזר

שיחות ומאמרי הגאון רבי אליעזר געלדצעהלער זצ"ל
ראש ישיבת 'אור ישראל'

פרשת וישב

גליון 77

הרוצה לנדב גליון לע"נ או לרגל שמחה וכדו',
וכן להערות ותיקונים, ולקבלת השיעור [והקלמת] מידי שבוע
נא לפנות ל sichoseliezer@gmail.com

**שיחת שבוע זו נתנדב לכבוד
הרה"ח ר' בן ציון שלמה געלדצעהלער שליט"א
יו"ר מכון 'שיחות אליעזר'**

ולזכות בנו רך הנימול 'שניאור זלמן' הנולד לו למזל טוב
יה"ר שיזכה לגדלו ולחנכו לתורה לחופה ולמעש"ט
זה הקטן גדול יהיה בתורה וכל קניניה, וגם ביראת שמים וחסידות
בדרך זקינו הקדוש שנושא את שמו

וכאן המקום לברך ברכת מז"ט לאמו הרבנית שתליט"א
א"ח מרן רה"י זצ"ל
שתראה רב נחת דקדושה מכל יוצ"ח בבריאות ונחת לאוי"ט

השתקעות ב'עשה טוב' והתרחקות מכל שמץ חטא°

אביו, ומביא רש"י 'והוא נער - שהיה עושה מעשה נערות, מתקן בשערו ממשמש בעיניו, כדי שיהיה נראה יפה'. ואצ"ל שאין הכוונה כפשוטו שיוסף הצדיק היה סתם מסלסל בשערו כאחד הריקים והשוטים. מסביר חידושי הרי"מ שענין השער מרמז ליצה"ר (עי' סוכה נב. ונזיר ד.). וגם העינים הם 'סרסורי דעבירה', ויוסף הצדיק היה טרוד כל ימיו לנקות עצמו מכל רבב של פגם, ושלא יהיה לו חוט 'השערה' של יצה"ר, והיינו 'מתקן בשערו וממשמש בעיניו', שיהיה נקי קדוש וטהור. ויש בזה בחינה של מעשה נערות, מפני שכל העסק עם הרע הוא היסח הדעת מתכליתו של אדם בעולמו, שהרי 'אדם לעמל יולד' להרבות בעשה טוב, לקדש את עצמו ולהתעלות בתורה ובמעשים טובים ובדבקות, ואף שצריכים אנו לשמור את עצמנו מאד לא לטמאות את עצמנו חלילה, ולא לפגום

ההתכנסות לעסוק בטוב הוא
ההצלה מפני היצר הרע

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען (בראשית לז, א). ז"ל המדרש (בר"ר פד, א) 'כתיב בזעקך יצילוך קבוציך (בשעת זעקה יציל אותך הכינוס), תני כינוסו וכינוס בניו הצילו מיד עשו וכו'. ולהלן (ה) איתא 'מה כתיב למעלה מן הענין ואלה המלכים וגו', וכתיב הכא וישב יעקב. א"ר חוניה משל לאחד שהיה מהלך בדרך וראה כת של כלבים, ונתיירא מהם, וישב לו ביניהם. כך כיון שראה אביו יעקב עשו ואלופיו נתיירא מהם, וישב לו ביניהם'. ויש להבין איזה עצה היא זו כשמתיראים מן השונאים לשבת ביניהם.

ויש להסביר ע"פ מה דאיתא לקמיה (פסוק ב) 'יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה את אחיו בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי

° ה' וישב תשנ"ט

ולפי הדברים האלה מסביר הרי"מ דברי המדרש הנ"ל, שהרי ידוע שכשכלב רודף אחרי אדם והאדם בורח ממנו אזי הכלב ירדוף עוד יותר, והרי חז"ל מדמים היצה"ר הפוגע באדם 'קשורה בו ככלב' (וכ"ה בזוה"ק בכמה מקומות). וזהו שאמרו 'משל לאחד שהיה מהלך בדרך וראה כת של כלבים', היינו שראה את עשו וכל כת דיליה, כוחות הטומאה, 'ונתיירא מהם', שהרי יש כ"כ הרבה טומאה ורע, ע"ד שאמרו 'צדיקים בוכין ואומרים היאך יכולנו לכבוש הר גבוה כזה' (סוכה שם), אבל במקום לברוח מהם או להתעסק עמהם במעשה נערוה הוא 'ישב לו ביניהם', היינו שאינו לוחם נגדם ואינו חושב עליהם כלל, אלא התיישב לו ללמוד תורה ולהתפלל ולהתעלות ולהתעסק ב'עשה טוב', ועי"כ מסתלקים מאליהם כל כוחות הרע.

וזה מה שפתח המדרש על יעקב אבינו 'כינסו וכינסו בניו הצילו מיד עשו', שהכינסו של יעקב ובניו ביניהם לבין עצמם, בלי להסיח את הדעת ללחום עם עשו או לברוח ממנו, אלא להתיישב ולהתכנס לעסוק ב'עשה טוב', זה מה שהצילם מיד עשו.

בקדושת נשמותינו, עכ"ז אל לנו להטריד עצמנו בענינים אלו יותר מדאי, כי זה מסיח דעתו של האדם מן התכלית הנרצה. והיינו 'מעשה נערוה' של יוסף.

וכידוע שהקאצקער רבי היה אומר לתלמידיו 'איני רוצה מכם שלא תחטאו רק מפני שאסור לחטוא, אלא ברצוני שלא תחטאו מפני שלא יהיה לכם זמן לחטוא'. והיינו כנ"ל, שאם האדם מוטרד בעשה טוב, בתורה ועבודה ויר"ש והתעלות אזי אין לבו פנוי לשטויות והבלים, משא"כ אם האדם טרוד כל היום איך לתקן את פגמיו ואיך לנקות את עצמו עוד יותר, סוכ"ס הוא טרוד ביצה"ר ובלכלוך וברע, וכלשון קודשו של הרי"מ זי"ע בדרשת 'כל נדרי' (נדפס בליקוטי יהודה יו"כ) 'לוינט אלץ ניט צו טאהן אין סור מרע, ממה נפשך מוטשע אהין די בלאטע מוטשע אהער די בלאטע, איז דאך אלץ בלאטע וכו', אין דעם זמן וואס ער טראכט וועגן דעם קען ער דאך זיין א נוקב מרגליות, ולכן ה'סלסול בשער אינו אלא מעשה נערוה. ולא עוד אלא כל העסק הזה ברע לא רק שאינו מביא את האדם לידי טהרה, אלא העסק המרובה הזה ביצה"ר מגרה את היצר על האדם, כמו שרש"י מביא להלן (לט, ו) 'אמר הקב"ה איך מתאבל ואתה מסלסל בשערך, אני מגרה בך את הדוב'.

מתוך שלא לשמה בא לשמה

זולת הסלסול ב'שער' הנ"ל, היינו הטרדה התמידית בטיהור עצמי, ישנו עוד 'מעשה נערות' ממין אחר, והוא טיפול מרובה בצורת התורה ומצות שלנו. כלומר, האדם יושב ועושה חשבון הנפש לעצמו ומתחיל לחשוב שהתורה שלו מלאה פניות ומחשבות של גאווה וכבוד, כי הוא לומד ע"מ שיקראו אותו בחור טוב או שימצא שידוך טוב, או מתפלל עם געשמאק מפני שרוצה שיאמרו עליו שהוא חסידישע בחור וכו', או לכתחילה מונע באדם את עצמו מלעשות דבר גדול בעבודת ה' מפני שחושב שאין כוונתו שלימה ורצויה לשם שמים. צריכים אנו לדעת שכל מחשבות הללו הם בלבולי היצר שתכליתם אינה להביא את האדם לידי תורה לשמה אלא להרפות לב האדם מתורה ועבודת ה' מכל וכל. ואיתא ע"ז סיפור נפלא בזוה"ק (ח"א פח.) מסופר¹ רבי אבא כאשר בא משם, מבבל, היה מכריז, מי רוצה עושר ומי רוצה אריכות ימים בעולם הבא, ילך ויעסוק בתורה. היו מתאספים אליו כל העולם לעסוק בתורה. איש אחד פנוי מאשה, היה בשכונתו. יום אחד בא אליו, ואמר לו רבי, אני רוצה ללמוד תורה כדי שיהיה לי עשירות. אמר לו ר' אבא,

הנה ודאי, שתזכה על ידי התורה לעשירות. אמר לו מה שמך. אמר לו יוסי. אמר לתלמידיו שיקראו אותו ר' יוסי בעל העשירות והכבוד, והיה יוסי יושב ועוסק בתורה. לימים כשהיה עומד לפניו, אמר לו רבי, אנה הוא העושר. אמר רבי אבא, משמע שאינו עושה לשם שמים. ונכנס לחדרו להתישב בדעתו מה לעשות עמו'.

יש להקשות שהרי אמר לו יוסי לכתחילה שאינו בא ללמוד אלא בכדי לזכות לעשירות, ואף רבי אבא צוה לתלמידיו מפני כך לקרוא לו ר' יוסי בעל העשירות והכבוד, ומה היה צריך להוכחה על זה. אלא נראה שהספק היה מפני שרבי אבא חשב שיוסי באמת רצה ללמוד תורה, אבל היה צריך קצת פניה שלא לשמה לעזור לו, וכיון שראה שגם אחרי תקופה ממושכת עוד חושב על העשירות היה מסופק אם בכלל כדאי לו להשקיע עוד בבחור זה.

וממשיך שם, 'שמע [רבי אבא] קול אחד שהיה אומר, אל תענישו כי אדם גדול יהיה. חזר אליו, אמר לו שב בני שב, ואני אתן לך עשירות. אדהכי והכי בא איש אחד ובידו כלי פז. הוציאו לעיניהם והבריק אורו בבית. אמר לו רבי, אני רוצה לזכות בתורה, ואני בעצמי לא זכיתי להבין בתורה, ואני מבקש מי שיעסוק בתורה בשבילי, כי יש לי עושר רב

¹ תרגום הסולם

יש בסיפור דברים הללו חיזוק גדול בשבילנו, שהרי רואים שר' יוסי בן פזי היה לומד ממש שלא לשמה, ולא סתם שלא לשמה, אלא במדרגה כזאת שרבי אבא חשב להפסיקו שלא ילמד עוד אצלו, מפני שחשב כל הזמן על הכסף, אבל אף גם הוא, ע"י שהמשיך בלימודו ולמד עוד ועוד תורה, נכנסו ד"ת במעיו, והמאור שבה החזירו למוטב לאט לאט, עד שהתעלה והיה לאחד התנאים הקדושים. ובכך צריכים אנו לדעת שגם אם אין אנו שלמים ויש לנו הרבה חשבונות, אחד רוצה כבוד והשני ממון וכו', אין בכך שום גריעותא, וחלילה שזה יסיה את דעתך מלימודך לחשוב שאין התורה שלך שוה, וק"ו שלא תתרפה משום הנהגה טובה או סדר לימוד או תפילה בקול. הרי אין אנו צריכים להיות צדיקים גדולים יותר מחז"ל, והם צוו עלינו ללמוד שלא לשמה, כי חז"ל הבינו בקדושת התורה הרבה יותר מאתנו, והם ידעו שבכח התורה להפוך את לב האדם באמת, ואל לנו לחשוב שאנו צדיקים יותר מר' יוסי בן פזי, שתקופה ארוכה לא למד אלא בשביל הפז, ובסוף זכה ללמוד תורה לשמה.

שהניח לי אבי, שבעת שישב על שלחנו היה מסדר עליו שלשה עשר כוסות מאלו, דהיינו מפז. ואני רוצה לזכות במצות לימוד התורה, ואני נותן בעד זה עושר.

אמר לאותו איש הפנוי מאשה, עסוק בתורה, והאיש הזה יתן לך עושר, נתן לו האיש אותו הכוס של פז. קרא עליו ר' אבא, לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז. ישב ועסק בתורה, ואותו האיש היה נותן לו עושר. לימים נכנסה חמדת התורה במעיו. יום אחד היה יושב ובוכה. מצאו רבו שהיה בוכה. אמר לו, על מה אתה בוכה. והשיב לו. ומה אני מניח בשביל זה העושר את חיי העולם הבא. איני רוצה ללמוד עוד בשביל האיש, אלא לזכות בתורה בעד עצמי. אמר ר' אבא, עתה משמע שכבר עושה לשם שמים. קרא לאותו האיש ואמר לו קח העושר שלך, ותן אותו ליתומים ועניים, ואני אתן לך חלק גדול יותר בתורה, בכל מה שאנו לומדים. החזיר לו ר' יוסי את הכוס של פז. ועד היום הזה לא ניטל השם בן פזי ממנו ומבניו. והיינו ר' יוסי בן פזי המפורסם. וזכה להרבה תורה הוא ובניו, כי אין לך שכר טוב יותר בעולם כמי שעוסק בתורה, ואין צריכים לתמורה בעדה. כמ"ש 'לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז', עכ"ל"ק.

ולא שירה, שהרי 'מה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד', ומי ש'אהבת חסד' מפריע לעבודתו, אין הוא אלא משרת את עשו בכבודו ובעצמו.

התרחקות מכל שמנין חטא

ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה (לט, י). כל ענין נסיונו של יוסף הצדיק צריכים להבין, וכי באמת היה ניסיון ליוסף הצדיק לעבור פי ה' גדולה או קטנה. אך איתא ברש"י (שם, א) 'לסמוך מעשה אשתו של פוטיפר למעשה תמר, לומר לך מה זו לשם שמים אף זו לשם שמים, שראתה באצטרולוגין שלה שעתידה להעמיד בנים ממנו ואינה יודעת אם ממנה אם מבתה' נמצא לא רק שאין בזה מעשה עבירה, אלא מצוה קעביד. וזה היה באמת ניסיון קשה עד מאד, שהרי יוסף ראה- כמוה- בצדקת דבריה.

ויש לשאול א"כ האין ידע יוסף באמת שמעשה הזו הוא חטא. אומר הקאצקער רבי דבר נורא, שיוסף הצדיק התבונן ו'יהי כדברה אל יוסף יום יום', שבאתה כל יום ותבעתו לאותו ענין, ויוסף ידע שדבר טוב ונכון וישר אינו מושך את לב האדם 'יום יום', כי יש לאדם עליות וירידות, פעם נמשך אחרי הלימוד

איש שהוא מלאך ואיש שהוא שרו של עינו

וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש (לז, טו). פרש"י 'וימצאהו איש - זה גבריאל שנאמר והאיש גבריאל'. מקשים העולם, הלא בפרשה הקודמת ג"כ כתיב (לעיל לב, כה) 'יותר יעקב לבדו ויאבק איש עמו עד עלות השחר', ושם מפרש"י 'פירשו רבותינו ז"ל שהוא שרו של עשו', והאין ידע רש"י כאן שזה גבריאל ושם שזה שרו של עשו, איפוך אנא. ומתרצים שכאן שה'איש' רואה אדם תועה בדרך ויט שכמו לסבול עמו ודואג לשאול 'מה תבקש', זהו מלאך גבריאל. אבל בפרשת וישלח 'ויאבק איש עמו' - זהו שרו של עשו.

אבל באמת יש בזה יותר עומק, שהרי גם אחרי שהתאבק כל הלילה עם יעקב אבינו, לא היה לו זמן להיפרד ממנו כראוי אלא ביקש (לב, כז) 'ויאמר שלחני כי עלה השחר' וברש"י 'וצריך אני לומר שירה ביום'. היינו איני יכול לעזור לך, אין לי זמן לטפל בך כי אני צריך לשור שירה לפני המקום, אני צריך להתעסק עם העבודת ה' שלי. וזה מדת שרו של עשו, שהרי מי שאינו יכול לתת מזמנו בשביל יהודי אחר מפני שצרכיו של יהודי זה מפריעים לו בעבודת ה', אין בזה לא עבודת ה'

הכתוב הזה 'ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה'. אומר חת"ס (ת"מ ד"ה ויהי כדברה) שהפשט הוא לא רק שלא שמע אליה לעבור האיסור מה"ת, אלא גם 'להיות עמה' ביחוד, ואיסור יחוד בארמית אינו אלא איסור דרבנן, על זה ג"כ הקפיד. אמנם יש לנו להבין שזה שאנו מסתכלים על כל הנסיון והחטא כענין בועל ארמית בזמה"ז אינה נכונה כ"כ, שהרי בפשטות כל השבטים נשאו בנות הארץ כי לא היו עדיין ישראליות, אבל הקפידו על נשותיהם שלא יעבדו ע"ז, וגיירום ואח"כ נשאו להם. ולכן כתוב בהמשך (פסוק יא) 'ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית', ורש"י מפרש 'ויהי כהיום הזה - כלומר ויהי כאשר הגיע יום מיוחד, יום צחוק, יום איד שלהם שהלכו כולם לבית עבודה זרה, אמרה אין לי יום הגון להזקק ליוסף כהיום הזה. אמרה להם חולה אני ואיני יכולה לילך. לעשות מלאכתו - רב ושמואל, חד אמר מלאכתו ממש, וחד אמר לעשות צרכיו עמה', היינו כיון שהיה יום איד לע"ז וכולם הלכו זולת הגברת, חשב יוסף בעצמו שאולי התכוונה לגייר את עצמה, ולכן אינה משתתפת באיד הע"ז, ומשו"ה בא אל הבית לעשות מלאכתו, והתייחד עמה על הספק.

והשיעור, והתפילות נאמרות בפתיחת הלב ובכוונה, ופעם לכו סתום כאבן וראשו אטום כברזל ואינו מבין כלום, כך הוא בעבודת ה'. ובכן אם יש דבר שמושך את לבו כל יום ויום בלי הפסק, ולא עוד אלא שהוא מתגבר ומתחדש עליו בכל יום, סימן שאין זה אלא עבירה גסה ביותר.

וכמו כל אמרותיו של הקאצקער רבי, אין כאן ווארט גרידא, אלא עומק גדול במלחמת היצר ועבודת ה', שהרי לפעמים נדמה לאדם שרצון ה' שיגער בחברו, ולפעמים נדמה לו שרצון ה' גם להכלים ולבייש בפרהסיה את פלוני בעל עבירה, ולפעמים רצון ה' לקלקל ממונו ופרנסתו של אלמוני. יש לנו לעשות חשבוננו של יוסף הצדיק בעצמנו ולהתבונן למה בוער הדבר כ"כ בי. האם רצון ה' תמיד בוער בי בהתלהבות שכזאת, האם רגלי מוליכות אותי לבית המדרש ללמוד בלי הפסק עם ברען כמו שאני מרגיש עכשיו, או משום מה התפילה שלי, הזמירות שבת שלי וההתמדה שלי, אינם תמיד עם קאך כ"כ, אלא במקרה המצוה הזאת של ה'גוערים בו' ממש בוער בתוכי כאש. 'ויהי כדברה אל יוסף יום יום - ולא שמע אליה'.

עוד ענין שצריכים ללמוד מנסיונו של יוסף הצדיק הוא מש"כ בהמשך

ומהו דרבנן ודאורייתא ומנהג וכו'. צריכים לדעת בוודאות גמורה שאם חושב האדם שהוא חכם יותר מהתורה או שהוא מבין יותר טוב מחז"ל והוא לא ייכשל, ויכול ללכת במקומות דשכיחי הזיקא והוא לא יחטא, שהוא טועה, והפורץ גדר ישכנו נחש, לא בגדר עונש, אלא במציאות. ותו לא מידי.

*

ובכן העצה נגד כל בלבולי היצר הוא קודם כל להקפיד מאד מגדרי חז"ל ושלא לעבור סעיף קטן בשו"ע, בלי זה 'אין חכמה ואין עצה ואין גבורה נגד ה"'. וכל שאר הכוחות צריכים אנו להשקיע לא בבריחה מהכלבים, אלא בכינוס לתוך בית המדרש, בעשה טוב, בלימוד התורה, עוד דף ועוד דף, וחלק מבלבולי היצר הוא לתת בלבנו ספקות על לשמה וכו', וכל זה הוא עוד נביחת הכלב, אלא יש ללמוד שלא לשמה עם געשמאק ועם חיות, עוד סוגיא ועוד שיעור ועוד מסכת, וכך תיכנס חמדת התורה בלבך עד שלא יהיה זמן לחטוא, והמאור שבתורה יחזיר אותנו למוטב, ונזכה באמת להתעלות ולהישמר בקדושה וטהרה.

אבל אחרי שראה יוסף מדיבוריה וממעשיה של הגברת שמעולם לא התכוונה לש"ש בזה שלא הלכה לע"ז, נמצא שלא גיירה א"ע כלל ועדיין היא ארמית שאסורה עליו גם ביחוד, אבל כבר היה מאוחר מאד, שאחרי שעבר על איסור יחוד אזי 'ותתפשהו בבגדו', אחזה היא אותי בכגידה שלו וכבר תבעה ממנו 'שכבה עמי'. וזו היא דרכו של יצה"ר, היום מכשיל את האדם באיסור קל, ואח"כ לפרוץ גדר שגדרו חכמים, עד שתובע מאדם לעבור איסור דאורייתא. אבל יוסף הצדיק התגבר על עצמו ועליה 'ויעזוב בגדו אצלה', שעשה עזיבת החטא, כי הבין ששורש הניסיון שלו היה מזה שעבר על דברי חכמים באיסור יחוד, ועשה תשובה, 'וינס ויצא החוצה'.

אין לנו שמץ השגה מכל חשבונותיו ונסיונותיו של יוסף הצדיק, אמנם התורה כתבה לנו לדורות בכדי שנלמד מזה את הנוגע לענינינו. ובכן יש לנו לשאת ק"ו ב"ב של אלף אלפי ק"ו, מה יוסף הצדיק שעשה חשבון טוב בעיניו, והיה ספק איסור דרבנן, הגיע מזה למה שהגיע, א"כ איך יש בנו החוצפה והגאווה לחשוב בעצמנו שאנו יודעים מהו איסור קל יותר